Wypełnianie oświadczeń majątkowych

(marzec 2018 r.)

Przepisy art. 35 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora nakładają na parlamentarzystów obowiązek składania oświadczeń o swoim stanie majątkowym, dotyczących ich majątku odrębnego oraz majątku objętego małżeńską wspólnością majątkową; oświadczenia te zawierać powinny m.in. informacje o posiadanych zasobach pieniężnych, nieruchomościach i składnikach mienia ruchomego o wartości powyżej 10 000 złotych, a także osiągniętych dochodach.

Oświadczenia składane są na określonym przez ustawę formularzu (jego wzór jest załącznikiem do ustawy); pouczenie umieszczone na wstępie tego formularza zwraca uwagę na kwestie istotne przy jego wypełnianiu – w szczególności obliguje osoby składające oświadczenie do zgodnego z prawdą, starannego i zupełnego wypełnienia każdej rubryki oraz wyjaśnia, że jeżeli poszczególne rubryki nie znajdują w konkretnym przypadku zastosowania, należy wpisać „nie dotyczy". Praktyka wskazuje, że obie kwestie wymagają dalszego objaśnienia.

Konstrukcja formularza wymaga, by informacje podawane były w rubrykach przeznaczonych dla poszczególnych składników majątkowych. *Rubryka nie znajduje zastosowania* jeżeli wymaga podania informacji dotyczących tych elementów majątku, o których osoba składająca oświadczenie stwierdziła uprzednio, że ich nie posiada (przykładowo – osoba, która nie posiada domu, w rubryce dom podać powinna tę informację wpisując „nie posiadam", zaś dopiero w następnych rubrykach dotyczących domu, tzn. jego adresu, powierzchni i przysługującego do niego tytułu prawnego powinna wpisać „nie dotyczy").

Obowiązek *zgodnego z prawdą, starannego i zupełnego wypełnienia rubryki* oznacza między innymi wymóg jednoznacznego określenia tytułu prawnego, jaki osobie składającej oświadczenie przysługuje do poszczególnych elementów majątku wykazywanych przez nią w oświadczeniu – jeżeli jest to wymagane (dom, mieszkanie, gospodarstwo rolne, inne nieruchomości); osoby pozostające w związku małżeńskim powinny też określić czy należą one do jej majątku osobistego, czy do małżeńskiej wspólności majątkowej.

Rubryki formularza, w których ujawnić należy wymagane ustawą elementy swego stanu majątkowego, poprzedza odnosząca się do nich dyspozycja: „(…) oświadczam, że posiadam wchodzące w skład małżeńskiej wspólności majątkowej lub stanowiące mój majątek odrębny"; przez słowo „posiadam" rozumieć należy tutaj znaczenie, jakie nadaje mu prawo, które pojęciem tym określa możliwość faktycznego władania rzeczą (korzystania z niej). W tym znaczeniu posiadanie może być zarówno wynikiem wielu różnych praw, jakie mogą przysługiwać do rzeczy, jak również stanem faktycznym nie mającym podstawy prawnej. **Posiadanie** w znaczeniu jakie pojęciu temu nadaje Kodeks cywilny, to stan faktycznego władztwa nad rzeczą (sama możliwość władania nią), na który składają się dwa elementy: element fizyczny – wyrażający się we władaniu rzeczą i element psychiczny – wyrażający się w psychicznym nastawieniu władającego (zamiarze) do wykonywania władztwa nad rzeczą

dla siebie (stan świadomości pozwala odróżnić posiadanie od dzierżenia czyli władania rzeczą za kogo innego). Aby władztwo nad daną rzeczą zostało uznane za jej posiadanie, musi charakteryzować się pewną trwałością (stabilnością w czasie) – przejściowe zawładnięcie rzeczą (celowe lub przypadkowe) nie tworzy stanu posiadania. Samo z siebie posiadanie nie jest odrębnym prawem – posiadaczem jest zarówno osoba, której faktyczne władanie rzeczą nie ma podstawy prawnej, jak i osoba władającą rzeczą w wyniku przysługującego jej prawa, z którym łączy się uprawnienie do władania rzeczą – przepis art. 336 K.c. stanowi, że *posiadaczem rzeczy jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jak właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jak użytkownik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo, z którym łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny).* Stan faktyczny, jakim jest posiadanie, pozostaje pod ochroną prawa, które udziela mu tymczasowej ochrony (np. przepisy art. 342-343 K.c. przewidujące, że nie wolno naruszać posiadania, chociażby posiadacz był w złej wierze oraz dopuszczające obronę konieczną dla odparcia samowolnego naruszenia posiadania i samopomoc dla jego przywrócenia). Z posiadaniem łączy się też wiele skutków prawnych – takich jak np. nabycie prawa wraz z upływem określonego czasu (nabycie własności przez zasiedzenie) czy nabycie roszczenia o przeniesienie własności gruntu zajętego pod budowę, bez względu na to czy posiadanie (stan faktyczny) jest zgodne z prawem, czy nie. Jeżeli posiadanie rzeczy wynika z przysługującego do niej prawa, jest wtedy ono zewnętrznym obrazem tego prawa – identycznym niezależnie od prawa, z którego w danym przypadku wynika. Możliwość faktycznego władania (korzystania) jest bowiem atrybutem wielu różnych praw, jakie mogą przysługiwać do rzeczy. W szczególności, uprawnienie do posiadania wynika z takich praw jak:

Własność – prawo umożliwiające korzystanie z rzeczy w najszerszym zakresie; zgodnie z art.140 Kodeksu cywilnego przysługuje ono właścicielowi, który w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa (rzecz posiadać i używać– w szczególności może pobierać pożytki rzeczy i czerpać z niej inne dochody, przetwarzać, zużyć ją lub nawet zniszczyć), może też rzeczą rozporządzić(przenieść własność rzeczy na inną osobę, zrzec się własności rzeczy, rozporządzić rzeczą na wypadek śmierci, obciążyć rzecz innym prawem rzeczowym – użytkowaniem, służebnością, hipoteką, lub prawem obligacyjnym – najmem czy dzierżawą).

Współwłasność – to własność przysługująca kilku osobom (więcej niż jednej); może wynikać z czynności prawnej (np. wtedy, gdy dwie lub więcej osób nabywa wspólnie własność tej samej rzeczy) albo innego zdarzenia, z którym ustawa łączy skutek w postaci powstania współwłasności (np. odziedziczenie własności rzeczy przez kilku współspadkobierców, zasiedzenie przez kilku dotychczasowych współposiadaczy czy zawarcie małżeństwa). Współwłasność może występować jako współwłasność w częściach ułamkowych albo współwłasność łączna (zwana też wspólnością lub współwłasnością do niepodzielnej ręki).

Istotą *współwłasności łącznej* jest jej niesamoistny i bezudziałowy charakter (każdy ze współwłaścicieli dysponuje takim samym prawem do rzeczy i nie ma w niej swojego wyodrębnionego udziału – tzn. nie jest on oznaczony co do wielkości). Może ona powstać

tylko z określonych stosunków prawnych, na podstawie przepisów regulujących te stosunki; w odróżnieniu od współwłasności w częściach ułamkowych, nie jest ona samoistnym stosunkiem prawnym, bowiem zawsze jest nierozerwalnie związana z będącym jej źródłem stosunkiem prawnym o charakterze osobistym, bez którego nie może ona powstać ani istnieć (małżeństwo, spółki nie będące osobą prawną – np. spółka cywilna, jawna, komandytowa). Społeczne i gospodarcze funkcje pełnione w sferze osobistych relacji łączących dane osoby (potrzeba regulacji obszaru majątkowego w stosunkach prawnych o charakterze osobistym) zdecydowały, że przedmiotem współwłasności łącznej jest określona masa majątkowa (mogąca obejmować wiele rozmaitych praw majątkowych, zarówno o charakterze rzeczowym, jak i obligacyjnym), a nie określona rzecz. Stąd wynika trwałość współwłasności łącznej w czasie trwania określonych stosunków osobistych i jej bezudziałowy charakter – dopóki trwa współwłasność łączna, współwłaściciel nie może rozporządzić swoim prawem; nie może też domagać się podziału majątku wspólnego, a wierzyciel nie może żądać zaspokojenia z jego majątku objętego współwłasnością łączną – wprost stanowią o tym przepisy regulujące stosunki, z których powstała dana współwłasność łączna (chociażby przepisy art. 863 §1-§3 Kodeksu cywilnego oraz przepisy art. 35 i art.42 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Dopiero z chwilą ustania szczególnych stosunków osobistych, w których wyniku powstała współwłasność łączna (ustanie małżeństwa czy spółki osobowej), przekształca się ona we współwłasność w częściach ułamkowych.

Współwłasność w częściach ułamkowych – inaczej niż współwłasność łączna – nie jest warunkowana żadnym szczególnym, wewnętrznym stosunkiem, który dla jej powstania musiałby łączyć współwłaścicieli; jest uregulowana w przepisach Kodeksu cywilnego (art. 195 - art. 221). Źródłem jej powstania może być ustawa (np. przepis art.193 §1 K.c. przewiduje, że w przypadku połączenia lub pomieszania rzeczy ruchomych należących do różnych właścicieli, dotychczasowi właściciele stają się współwłaścicielami powstałej całości w częściach odpowiadających stosunkowi wartości tych rzeczy), czynność prawna (np. nabycie udziału we własności nieruchomości) lub zdarzenie, z którym ustawa wiąże taki skutek prawny (nabycie udziałów we współwłasności z upływem terminu zasiedzenia wobec kilku dotychczasowych współposiadaczy, śmierć osoby po której dziedziczy kilku spadkobierców). Współwłasność ułamkowa polega na tym, że prawo do całej rzeczy przysługuje wspólnie wszystkim współwłaścicielom, natomiast każdy z nich ma w niej udział określony ułamkiem. Udziałem tym może rozporządzać w każdym czasie bez zgody pozostałych współwłaścicieli (chyba, że chodzi o rozporządzenie udziałem w przedmiocie należącym do spadku – wtedy wymagana jest zgoda pozostałych). Zniesienie współwłasności może nastąpić w każdym czasie, na żądanie każdego uprawnionego (chyba, że zakazuje tego umowa wiążąca strony – umowa wyłączająca podział może być zawarta na okres nie dłuższy niż pięć lat, może być jednak ponawiana). Zniesienie współwłasności może się odbyć przez umowę lub na drodze sądowej – w braku porozumienia współwłaścicieli sąd może wtedy orzec zniesienie współwłasności przez fizyczny podział rzeczy wspólnej, przyznanie jej jednemu ze współwłaścicieli (z obowiązkiem spłaty pozostałych) lub sprzedaż i podział uzyskanej sumy.

Użytkowanie wieczyste – prawo umożliwiające długoterminowe, odpłatne korzystanie z gruntów będących własnością Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków z wyłączeniem innych osób, w sposób określony umową o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste, zawartą między właścicielem gruntu a użytkownikiem wieczystym. Korzystanie z gruntu przez jego użytkownika wieczystego obejmuje posiadanie gruntu, oraz pobieranie pożytków i innych przychodów – w szczególności możliwość trwałej zabudowy. Budynki i inne urządzenia znajdujące się na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste stanowią własność użytkownika wieczystego niezależnie od tego, czy zostały przez niego wzniesione, czy też nabył je on przy zawieraniu umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste (własność budynków i innych urządzeń na użytkowanym gruncie jest prawem związanym z użytkowaniem wieczystym, co oznacza, że prawa te mogą być przenoszone tylko łącznie). Użytkowanie wieczyste jest terminowym prawem rzeczowym (ustanawianym na okres od 40 do 99 lat z możliwością przedłużenia), zbywalnym, podlega dziedziczeniu i egzekucji.

Użytkowanie – prawo umożliwiające korzystanie z rzeczy cudzej (ruchomości lub nieruchomości), obejmujące jej posiadanie i czerpanie z niej pożytków z obowiązkiem zachowania substancji rzeczy i jej dotychczasowego przeznaczenia; nie obejmuje nabycia własności przychodów, które nie stanowią pożytków, czyli takich oddzielonych od rzeczy części składowych, które zostały od niej odłączone poza zakresem normalnej eksploatacji (np. budulca pochodzącego z rozbiórki domu). Prawo to może zostać ustanowione jako terminowe lub bezterminowe, odpłatnie jak i nieodpłatnie. Użytkowanie jest prawem związanym z osobą użytkownika, jest zatem prawem niezbywalnym (nie może być także nabyte/przekazane w drodze dziedziczenia).

Spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego – umożliwia korzystanie z lokali (ich używanie) należących do spółdzielni mieszkaniowej (dobrowolnego zrzeszenia nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, którego celem jest zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych i innych potrzeb członków oraz ich rodzin przez dostarczanie członkom spółdzielni lokali mieszkalnych lub domów jednorodzinnych, a także lokali o innym przeznaczeniu). Prawo to występuje w dwóch postaciach: jako prawo własnościowe (ograniczone prawo rzeczowe) lub prawo lokatorskie (w zakresie uprawnień osoby, której przysługuje, jest zbliżone do najmu). Do 24 kwietnia 2001 r. prawa te uzyskiwane były na podstawie przydziału dokonywanego uchwałą zarządu spółdzielni, po tym terminie powstawały przez zawarcie umowy o ustanowienie prawa do lokalu; istniała też możliwość przekształcenia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego w spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu (od 2007 r., co do zasady, nie ma już możliwości ustanawiania nowych spółdzielczych własnościowych praw do lokalu).

Przez umowę o ustanowienie spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego spółdzielnia zobowiązuje się oddać osobie, na rzecz której ustanowione jest prawo, lokal mieszkalny do używania, a osoba ta zobowiązuje się wnieść – w przypadku prawa lokatorskiego - wkład mieszkaniowy, a w przypadku prawa własnościowego zobowiązywała się wnieść wkład budowlany oraz uiszczać opłaty określone ustawą i statutem spółdzielni (osoby, którym

przysługują spółdzielcze prawa do lokali, są obowiązane uczestniczyć w pokrywaniu kosztów związanych z eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości, w częściach przypadających na ich lokale, eksploatacją i utrzymaniem nieruchomości stanowiących mienie spółdzielni przez uiszczanie opłat zgodnie z postanowieniami statutu). Spółdzielcze prawo do lokalu mieszkalnego może być ustanowione na rzecz członka spółdzielni albo członka spółdzielni i jego małżonka (może zatem należeć do jednej osoby albo do małżonków), w budynku stanowiącym własność lub współwłasność spółdzielni. Wynajmowanie lub oddawanie w bezpłatne używanie przez członka całego lub części lokalu mieszkalnego nie wymaga zgody spółdzielni, chyba że byłoby to związane ze zmianą sposobu korzystania z lokalu lub przeznaczenia lokalu bądź jego części. Jeżeli wynajęcie lub oddanie w bezpłatne używanie miałoby wpływ na wysokość opłat na rzecz spółdzielni, członek obowiązany jest do pisemnego powiadomienia spółdzielni o ich dokonaniu. Do ochrony spółdzielczych praw do lokalu stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności.

Obydwie postacie spółdzielczych praw do lokalu uprawniają do identycznego zakresu faktycznego władztwa nad lokalem (posiadania); obok wysokości wymaganego wkładu, prawa te różnią się uprawnieniami do dysponowania w zakresie ich zbycia i przekazania spadkobiercom.

– *Spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego* jest niezbywalne, nie przechodzi na spadkobierców i nie podlega egzekucji. Po ustaniu małżeństwa wskutek rozwodu lub po unieważnieniu małżeństwa małżonkowie zawiadamiają spółdzielnię, któremu z nich przypadło spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego. Z chwilą śmierci jednego z małżonków spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu mieszkalnego, które przysługiwało obojgu małżonkom, przypada drugiemu małżonkowi (nie narusza to uprawnień spadkobierców do dziedziczenia wkładu), a z jego śmiercią wygasa. W przypadku wygaśnięcia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego w następstwie śmierci uprawnionego lub w wyniku orzeczenia sądu wydanego na żądanie spółdzielni, roszczenia o zawarcie umowy o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego przysługują jego osobom bliskim.

– *Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu* jest prawem zbywalnym (można je sprzedać, darować, obciążyć hipoteką), przechodzi na spadkobierców i podlega egzekucji. Jest ono ograniczonym prawem rzeczowym, które może być przekształcone w odrębną własność lokalu.

Specyfiką spółdzielczych praw do lokalu są związane z nimi uprawnienia korporacyjne przysługujące członkom spółdzielni. To oni stanowią najwyższą władzę (walne zgromadzenie) spółdzielni, wybierają osoby wchodzące w skład jej organu zarządzającego (zarząd) i kontrolnego (rada nadzorcza) oraz mogą być do tych ciał wybierani; mają zatem możliwość współdecydowania o majątku spółdzielni, w szczególności o sposobie urządzenia spółdzielczej nieruchomości (budynkach i znajdujących się w nich lokalach, zagospodarowaniu gruntów) zasadach ponoszenia opłat związanych z jej utrzymaniem i przeznaczeniu nadwyżki bilansowej.

Najem – prawo powstające – co do zasady – z umowy zawieranej między wynajmującym a najemcą, umożliwiające czasowe, odpłatne używanie cudzej rzeczy (ruchomości lub

nieruchomości) bez możliwości czerpania z niej pożytków (jednak – z zastrzeżeniem pewnej odrębności w przypadku najmu lokalu i jeżeli umowa tego nie zabrania – najemca może rzecz najętą oddać osobie trzeciej do bezpłatnego używania albo w podnajem), przez czas oznaczony (kończy się z upływem terminu ustalonego w umowie) lub nieoznaczony (kończy się z upływem okresu wypowiedzenia). Z tytułu umowy najmu najemca uzyskuje rzecz we władanie faktyczne – staje się jej posiadaczem. W przypadku najmu lokalu, najemca bez zgody wynajmującego nie może oddać lokalu lub jego części do bezpłatnego używania ani go podnająć. Zgoda wynajmującego nie jest jednak wymagana co do osoby, względem której najemca jest obciążony obowiązkiem alimentacyjnym. Do ochrony praw najemcy do używania lokalu stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie własności (art. 688^2 oraz art. 690 K.c.).

Dla określenia stanu majątkowego danej osoby, istotne znaczenie mają przepisy odnoszące się do najmu lokalu. Przepisy Kodeksu cywilnego przewidują bowiem, że małżonkowie są najemcami lokalu bez względu na istniejące między nimi stosunki majątkowe, jeżeli nawiązanie stosunku najmu lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych założonej przez nich rodziny nastąpiło w czasie trwania małżeństwa. Jeżeli między małżonkami istnieje rozdzielność majątkowa albo rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków do wspólności najmu stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności ustawowej. Ustanie wspólności majątkowej w czasie trwania małżeństwa nie powoduje ustania wspólności najmu lokalu mającego służyć zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych rodziny. Sąd, stosując odpowiednio przepisy o ustanowieniu w wyroku rozdzielności majątkowej, może z ważnych powodów na żądanie jednego z małżonków znieść wspólność najmu lokalu.(art. 680^1 §1 i § 2 K.c.).

Dzierżawa – prawo powstające z umowy zawieranej między wydzierżawiającym a dzierżawcą, umożliwiające czasowe, odpłatne używanie cudzej rzeczy i pobieranie pożytków jakie ona przynosi. Z tytułu umowy dzierżawy dzierżawca uzyskuje rzecz we władanie faktyczne – staje się jej posiadaczem.

Użyczenie – prawo powstające z umowy, którą użyczający zobowiązuje się zezwolić biorącemu przez czas oznaczony lub nieoznaczony, na bezpłatne używanie oddanej mu w tym celu rzeczy, bez pobierania pożytków. Jeżeli umowa nie określa sposobu używania rzeczy, biorący może tej rzeczy używać (faktycznie nią władać) w sposób odpowiadający jej właściwościom i przeznaczeniu; bez zgody użyczającego biorący nie może oddać rzeczy użyczonej osobie trzeciej do używania.

Służebność – to obciążenie danej nieruchomości celem zwiększenie użyteczności innej nieruchomości albo zapewnienia zaspokojenia potrzeb oznaczonej osoby fizycznej; Kodeks cywilny wyróżnia:

– *służebności gruntowe*, przysługujące każdoczesnemu właścicielowi nieruchomości, dla której dobra ustanowiono służebność; jest to możliwość obciążenia danej nieruchomości na rzecz właściciela innej nieruchomości (zwanej nieruchomością władną) prawem, którego treść polega bądź na tym, że właściciel nieruchomości władnącej może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, bądź na tym, że właściciel nieruchomości obciążonej zostaje ograniczony w możliwości dokonywania w stosunku do

niej określonych działań, bądź też na tym, że właścicielowi nieruchomości obciążonej nie wolno wykonywać określonych uprawnień, które mu względem nieruchomości władnącej przysługują na podstawie przepisów o treści i wykonywaniu prawa własności (służebność polegająca na korzystaniu z cudzej nieruchomości to np.: służebność drogi koniecznej, przejazdu, przechodu, czerpania wody, wypasu bydła; służebność polegająca na ograniczeniu uprawnień na własnej nieruchomości to np.: zakaz wznoszenia budowli, zmiany stosunków wodnych, prowadzenia niektórych upraw czy rodzajów hodowli).
– *służebności osobiste*, przysługujące imiennie oznaczonej osobie fizycznej; jest to możliwość obciążenia danej nieruchomości na rzecz osoby fizycznej prawem, którego treść odpowiada służebności gruntowej, celem zaspokojenia potrzeb uprawnionego lub też jego bliskich.

W kwestii I części formularza, obejmującej zasoby pieniężne: zawiera ona 3 rubryki, określone w ogólny sposób jako: „środki pieniężne zgromadzone w walucie polskiej", „środki pieniężne zgromadzone w walucie obcej" i „papiery wartościowe na kwotę". Tak ogólnie określone rubryki pozwalają na ujawnienie zasobów pieniężnych zgromadzonych praktycznie we wszelkich formach. W szczególności, jako zasoby pieniężne:
– w rubryce „środki pieniężne zgromadzone w walucie" ujawniać należy m.in. środki w gotówce, na kontach bankowych (w tym jako lokaty), a także w postaci jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych (*Jednostki uczestnictwa* są tytułem prawnym do udziału w aktywach otwartych i specjalistycznych funduszy inwestycyjnych; inaczej niż papiery wartościowe, nie ucieleśniają one bezpośrednio prawa majątkowego natomiast służą ustaleniu jego wartości – w istocie reprezentują wierzytelność jaką dana osoba ma wobec funduszu, podobnie jak wierzytelność wobec banku ma osoba, która dokonała wpłaty na swoje konto bankowe. Jednostki uczestnictwa są niezbywalne – w tym sensie, że zbyć i „odkupić" (umorzyć) może je jedynie fundusz inwestycyjny, zaś wypłata inwestorowi (uczestnikowi funduszu) środków pieniężnych jest możliwa tylko w drodze „odkupienia" jednostek przez fundusz na żądanie inwestora (umorzenie jednostek).
– w rubryce „papiery wartościowe" ujawnić należy dokumenty wyrażające określone prawa majątkowe i tak prawa te ściśle ze sobą zespalające, że do realizacji tych praw niezbędne jest okazanie tego dokumentu (co do zasady – ten, kto utracił dokument może odzyskać możliwość realizacji wyrażonego w nim prawa tylko przez uzyskanie orzeczenia sądu, które samo już zastępuje utracony dokument albo stanowi podstawę do otrzymania nowego dokumentu w miejsce utraconego; przeniesienie własności papieru wartościowego powoduje przeniesienie również wyrażonego przez taki dokument prawa majątkowego). Będą to zatem:
– papiery reprezentujące wierzytelności (zobowiązania) pieniężne – są nimi np. weksle, czeki, obligacje, bony skarbowe, listy zastawne, listy hipoteczne, losy loteryjne, certyfikaty inwestycyjne (*certyfikaty inwestycyjne* są tytułem uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych zamkniętych; ucieleśniają one prawa majątkowe uczestnika funduszu określone ustawą i statutem funduszu. Certyfikat inwestycyjny funduszu, inaczej niż jednostka uczestnictwa funduszu, jest papierem wartościowym – może być papierem wartościowym imiennym lub na okaziciela, za wyjątkiem publicznych certyfikatów inwestycyjnych, emitowanych wyłącznie jako papiery wartościowe na okaziciela),

– papiery dokumentujące uprawnienia do współwłasności majątkowej, np. akcje (*akcja* – to papier wartościowy dający jej posiadaczowi prawo do udziału w spółce akcyjnej, która go wyemitowała. Podmiot (osoba), który nabywa akcje spółki zostaje jej akcjonariuszem, co oznacza, że z tego tytułu ma określone prawa, w tym: pierwszeństwo do pobierania nowych akcji, uczestniczenia w podziale wypracowanego przez spółkę zysku (zwanego dywidendą), do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu akcjonariuszy i do majątku spółki w przypadku jej likwidacji. Prawa nabywane przez kupującego akcje (inwestora) obejmują prawa majątkowe – mające wartość pieniężną oraz prawa korporacyjne, które dotyczą wpływu akcjonariusza na podejmowanie decyzji w spółce,
– papiery wartościowe uprawniające do zarządzania rzeczami (np. konosamenty w transporcie towarów).

Wobec rozmaitości funkcjonujących obecnie papierów wartościowych, wskazówką przy rozstrzyganiu ewentualnych wątpliwości mogą być regulacje ustawy o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz.U. z 2017 r. poz.1768); definiuje ona papiery wartościowe przez określenie ich zamkniętego katalogu, stanowiąc w art. 3 pkt 1, że ilekroć jest w niej mowa o papierach wartościowych rozumie się przez to:

a) akcje, prawa poboru w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1577), prawa do akcji, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, obligacje, listy zastawne, certyfikaty inwestycyjne i inne zbywalne papiery wartościowe, w tym inkorporujące prawa majątkowe odpowiadające prawom wynikającym z akcji lub z zaciągnięcia długu, wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego lub obcego,

b) inne zbywalne prawa majątkowe, które powstają w wyniku emisji, inkorporujące uprawnienie do nabycia lub objęcia papierów wartościowych określonych w lit. a, lub wykonywane poprzez dokonanie rozliczenia pieniężnego (prawa pochodne).

W kwestii IV części formularza, obejmującej udziały w spółkach handlowych:

Udziały – udziałem w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością jest określona część (bądź ułamek) kapitału zakładowego o określonej wartości pieniężnej, jaką przypisano udziałowi w umowie spółki (pierwotnej lub w wyniku późniejszych zmian umowy); jest on równoznaczny z ogółem praw i obowiązków wspólnika w spółce. Prawo zakazuje wystawiania dokumentów inkorporujących prawa udziałowe co oznacza, że udział nie może przybrać postaci papieru wartościowego (wyraźnie zakazuje tego art. 174 ust. 6 Kodeksu spółek handlowych, stanowiąc, że *na udziały lub prawa do zysku w spółce nie mogą być wystawiane dokumenty na okaziciela, jak również dokumenty imienne lub na zlecenie*) – określenie udziału musi zostać uregulowane w umowie spółki, w postaci ustalenia nominalnej wartości udziałów.

W kwestii IX części formularza, obejmującej inne dochody z tytułu zatrudnienia lub innej działalności zarobkowej; przez „inne dochody" rozumieć tu należy dochody nie wykazywane w poprzednich częściach formularza – w tym dochody uzyskane tytułem diety parlamentarnej. Praktyka wskazuje, że ujawnianie dochodów z tytułu diety budzi pewne wątpliwości, skutkujące błędami przy wypełnianiu oświadczenia. Być może błędy te są wynikiem nieporozumienia, polegającego na ujawnianiu w oświadczeniu o stanie

majątkowym jedynie kwoty będącej tą częścią diety parlamentarnej, która podlega opodatkowaniu – źródłem takiego błędu może być mechaniczne przeniesienie do IX części oświadczenia o stanie majątkowym kwoty dochodu osiągniętego z tytułu pełnienia obowiązków społecznych, wykazanej uprzednio w zeznaniu podatkowym (PIT), w którym wykazuje się dochody podlegające opodatkowaniu. Wskazać zatem należy, że wyraźny przepis art. 35 ust. 1 pkt 2 ustawy o wykonywaniu mandatu posła i senatora oraz dyspozycja części IX formularza oświadczenia o stanie majątkowym (stanowiącego załącznik do tej ustawy), posługuje się wyłącznie pojęciem „dochody" – brak tam jakichkolwiek odniesień dotyczących zróżnicowania na „dochody opodatkowane" i „dochody nieopodatkowane"; brzmienie tych regulacji (nie wspominając celu, w jakim ustanowiona została instytucja tego oświadczenia) prowadzi do wniosku, że obowiązek określony we wspomnianym przepisie oraz w IX części formularza oświadczenia o stanie majątkowym dotyczy całej kwoty dochodu, jaki senatorowie osiągnęli w okresie objętym oświadczeniem tytułem diety parlamentarnej; w aktualnym stanie prawnym oświadczenie za rok 2017 obejmuje zatem kwotę diety w części wolnej od podatku (do kwoty 2280 zł), jak również pozostałą, opodatkowaną część diety pomniejszoną o kwotę kosztów uzyskania przychodu (bez tego pomniejszenia byłby to przychód).

Wspomnieć należy, że:

– Od 1 stycznia 2018 r. zmianie uległ przepis art. 21 pkt 17 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, określający wysokość, do której wolne od podatku są diety oraz kwoty stanowiące zwrot kosztów, otrzymywane przez osoby wykonujące czynności związane z pełnieniem obowiązków społecznych i obywatelskich – kwoty otrzymywane z tego tytułu są wolne od podatku do wysokości nieprzekraczającej miesięcznie kwoty 3000 zł (art. 1 pkt 7 lit. a tiret piąte ustawy z 27 października 2017 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne – Dz.U. z 2017 r. poz. 2175); zmianie nie uległa natomiast kwota bazowa, od której zależą wynagrodzenia osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (także uposażenia senatorów i tym samym ich diety wynoszące 25% uposażenia). Zatem – jeżeli obowiązujący obecnie stan prawny nie ulegnie zmianie – od 1 stycznia 2018 r. całą kwotę otrzymywaną tytułem diety parlamentarnej, która co do zasady nadal będzie wynosić 2 505,20 zł, obejmie zwolnienie z podatku dochodowego (w aktualnym stanie prawnym oznacza to, że w 2019 r., w oświadczeniu majątkowym składanym za rok 2018, ujawnieniu podległaby cała, jednolita kwota nieopodatkowanej diety parlamentarnej).

– Aktualnie toczą się prace nad *ustawą o jawności życia publicznego;* jej projekt (określający datę wejścia nowej ustawy w życie na 1 marca 2018 r.) przewiduje konieczność złożenia oświadczenia o stanie majątkowym na nowym formularzu – przepis art. 137 tego projektu stanowi bowiem, że *osoby zobowiązane do złożenia oświadczenia majątkowego na dotychczasowych zasadach, które po dniu 31 grudnia 2017 r. złożyły oświadczenie majątkowe w trybie dotychczasowych przepisów są zobowiązane do złożenia oświadczenia majątkowego według wzoru określonego w niniejszej ustawie w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy. Osoby te składają oświadczenie majątkowe według stanu na dzień 31*

grudnia 2017 r., chyba, że składają oświadczenie majątkowe w związku z opuszczeniem dotychczasowego stanowiska – w takim przypadku oświadczenie majątkowe składa się na dzień opuszczenia stanowiska.

Informacje niezbędne do prawidłowego określenia dochodu uzyskanego tytułem diety parlamentarnej, tak na potrzeby wykazania w oświadczeniu o stanie majątkowym, jak i w zeznaniu podatkowym (PIT), zawierają dokumenty przekazywane senatorom przez Kancelarię Senatu: PIT-R (informacja o wypłaconych podatnikowi kwotach z tytułu pełnienia obowiązków społecznych i obywatelskich) i PIT-11 (informacja o dochodach oraz o pobranych zaliczkach na podatek dochodowy).

(BSS-MS)